

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПРИФРОНТОВИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

У тезах досліджується особливості економічної безпеки прифронтових територій в умовах війни. З початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну прифронтові території зазнали значних економічних втрат. Руйнування інфраструктури, зниження ділової активності, масова міграція населення та загроза безпеці призвели до критичного погіршення економічного стану цих регіонів. Забезпечення економічної безпеки прифронтових територій стало ключовим завданням для держави та місцевих громад.

Економічна безпека – це стан економіки, що забезпечує стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, здатність до самовідновлення та розвитку. В умовах війни її ключовими складовими є: захист критичної інфраструктури; стабільність постачання товарів та послуг; збереження та розвиток людського капіталу; фінансова та інституційна стійкість.

У прифронтових регіонах ці аспекти набувають особливої ваги через постійні загрози та обмежені ресурси.

Основними загрозами економічній безпеці прифронтових територій є: руйнування інфраструктури, що ускладнює логістику, знижує інвестиційну привабливість та обмежує доступ до базових послуг; зниження економічної активності, що призводить до втрати робочих місць, зменшення податкових надходжень та зростання безробіття; міграція населення, яка призводить до втрати кваліфікованої робочої сили та зменшення споживчого попиту; психологічний тиск та невизначеність стримує економічну активність та інвестиції.

Ключові слова: економічна безпека, прифронтові території, виклики, ризики, модель управління, зовнішні та внутрішні загрози.

В сучасних умовах економічна безпека України зазнала значних змін в умовах військової агресії. Національна економіка перебуває на етапі функціонування в умовах воєнного часу, подолавши етап стабілізації та адаптації на початку повномасштабного вторгнення. В умовах сьогодення експерти не дають оптимістичних прогнозів щодо майбутнього відновлення, адже виникають нові виклики та загрози економічній безпеці держави, регіонів та територій.

У 2024 р. виклики і загрози економічній безпеці перш за все пов'язані з негативним впливом війни на економічний розвиток, що виявляється в фізичному руйнуванні основних засобів та економічної інфраструктури, неможливості здійснювати економічну діяльність в умовах воєнних дій на локальних напрямках, атаками тощо, а також дефіцитом кваліфікованої робочої сили, поглибленням макроекономічних диспропорцій. Зауважимо, що невизначеність масштабів збитків внаслідок військового конфлікту та їх компенсації, ускладнює перспективи відновлення економічного потенціалу у багатьох сферах діяльності в національній економіці [1].

Особливо складною є ситуація на прифронтових територіях, функціонування яких кардинально змінилося з початком повномасштабного вторгнення. Зазначені території перебувають у постійній зоні ризику, що значно впливає на соціально-економічні, адміністративні та гуманітарні аспекти їхнього існування. Умови війни формують нову модель управління, комунікацій і виживання на цих територіях.

Важливим питанням постає економічна безпека прифронтових територій, яка являє собою стан захищеності економіки від зовнішніх і внутрішніх загроз, що дозволяє забезпечувати стабільне функціонування господарських процесів, зайнятість населення та задоволення базових потреб [2].

На прифронтових територіях, економічна безпека охоплює декілька напрямів:

- захист виробничих потужностей;
- продовольчу безпеку;
- фінансову стабільність;
- збереження інфраструктури;
- захист бізнесу та інвестицій.

Розглянемо більш детально визначені напрями.

Виробничі потужності – основа економіки будь-якої території. Для прифронтових територій України їх збереження в умовах війни є надзвичайно актуальним завданням, адже саме вони можуть забезпечити елементарне функціонування локальної економіки, зайнятість населення, стабільність громад. Проте загроза

фізичного знищення, тимчасової окупації, евакуації персоналу або втрати логістичних ланцюгів серйозно обмежує можливості захисту.

Захист виробничих потужностей на прифронтових територіях є ключовим фактором збереження економічної та соціальної стійкості. Успішна реалізація заходів захисту та підтримки виробництва можлива лише за умов координації зусиль держави, бізнесу, громад і міжнародних партнерів.

У довгостроковій перспективі це створює передумови для економічного відновлення та сталого розвитку післявоєнної України.

Другий напрям – продовольча безпека, яка є ключовим елементом життєздатності прифронтових територій України в умовах повномасштабної війни. Вона включає постійну доступність, фізичну і економічну досяжність, а також якість харчових продуктів для населення. Порушення ланцюгів постачання, знищення інфраструктури та ризики бойових дій створюють системну загрозу продовольчій стабільності.

В умовах війни продовольча безпека супроводжується певними ризиками:

- руйнування аграрної інфраструктури (мінування сільськогосподарських земель, знищення зрошувальних систем, елеваторів, складів та транспорту унеможлиблюють повноцінне вирощування, збирання та зберігання продукції);

- перервані логістичні ланцюги (постійні обстріли доріг, мостів, залізничних вузлів блокують перевезення продуктів; деякі населені пункти в Донецькій, Луганській, Херсонській та Харківській областях опиняються в умовах «продовольчої ізоляції»;

- зниження купівельної спроможності (через масове безробіття, міграцію та інфляцію значна частина населення прифронтових територій не має коштів для придбання продуктів; навіть при наявності постачань, вартість базового продуктового кошика зростає, що унеможлиблює його придбання).

Третім напрямом є фінансова стабільність, тобто це здатність території забезпечувати безперервне функціонування економічної, банківської, соціальної та бюджетної системи. Для прифронтових територій, які постійно зазнають загроз бойових дій, фінансова стабільність є критично важливою умовою виживання громад, функціонування базових послуг і підтримки економічної життєздатності.

Фінансова стабільність прифронтових територій – це не лише економічне, а й стратегічне питання національної безпеки. Підтримка громад, бізнесу та банківської системи має здійснюватися комплексно – на рівні держави, міжнародних партнерів і місцевих ініціатив. Від її збереження залежить здатність прифронтових регіонів вистояти і відновитися у післявоєнний період.

Зауважимо, що критичною основою життєзабезпечення будь-якої території є інфраструктура. У прифронтових регіонах України збереження об'єктів інфраструктури є викликом стратегічного масштабу. Від цього залежить функціонування транспорту, енергетики, медицини, зв'язку, логістики та життєдіяльності населення. В умовах постійної військової загрози інфраструктура страждає першою – і її відновлення потребує надзвичайних рішень.

Збереження інфраструктури прифронтових територій є фундаментом для утримання життєдіяльності, підтримки населення і запобігання гуманітарній катастрофі. В умовах війни це вимагає швидкої адаптації, гнучких рішень, координації дій влади, технічних служб та громад. Надалі, саме ці заходи стануть базою для повоєнної відбудови на нових, стійких принципах.

В умовах війни захист бізнесу та інвестицій на прифронтових територіях набуває критичного значення. Бізнес – це джерело робочих місць, податкових надходжень і базової економічної активності. Його збереження та підтримка формують основу для подальшого відновлення регіонів.

У той же час бізнес стикається з безпрецедентними викликами – від фізичного знищення майна до втрати споживачів і ринків. Захист бізнесу та інвестицій у прифронтових територіях є запорукою не лише економічної стійкості, але й виживання громад. Умови війни потребують адаптивної політики, гнучких рішень та активної ролі держави і міжнародних партнерів. Підтримка підприємництва сьогодні – це фундамент для післявоєнного економічного прориву.

На основі вищезазначеного можна констатувати, що функціонування прифронтових територій в умовах війни має низку критичних особливостей, які впливають на всі сфери життя – від безпеки до економіки, соціальних зв'язків та гуманітарної ситуації.

Важливим для підвищення рівня економічної безпеки прифронтових територій є використання міжнародного досвіду. У 2023 році ЄС представив оновлену стратегію економічної безпеки, яка включає інструменти для зменшення залежності від зовнішніх факторів, таких як контроль за інвестиціями та експортом стратегічних технологій [3].

Крім того, активно використовується гуманітарна допомога як стратегічний інструмент. ЄС збільшив бюджет на гуманітарну допомогу, визнаючи її не лише моральним обов'язком, але й стратегічною необхідністю для забезпечення стабільності в регіонах, охоплених конфліктами [4].

Вивчення та застосування позитивного міжнародного досвіду дозволяє сформулювати ефективні програми економічної безпеки на прифронтових територіях, які будуть сприяти розвитку малого та середнього бізнесу через гранти, пільги та освітні програми, а також активній співпраці з міжнародними організаціями та інвесторами для реалізації спільних проєктів й інвестування у відновлення та модернізацію критичної інфраструктури для забезпечення стабільності та безпеки.

Зауважимо, що стійкість економіки прифронтових територій залежить від її здатності адаптуватися до викликів та самостійно формувати стратегії розвитку. Економічна безпека має будуватися на принципах прозорості, участі громади, інноваційності та солідарності [5].

Отож, стратегії забезпечення економічної безпеки прифронтових територій передбачає:

- відновлення та модернізація інфраструктури. Пріоритетне відновлення транспортних та енергетичних об'єктів, з урахуванням сучасних технологій та стандартів безпеки.
- підтримка місцевого бізнесу. Надання фінансової допомоги, податкових пільг та консультаційної підтримки для підприємств, що продовжують працювати в прифронтових регіонах.
- розвиток людського капіталу. Організація програм перекваліфікації, психологічної підтримки та стимулювання повернення населення на деокуповані території.
- залучення інвестицій. Створення спеціальних економічних зон з пільговими умовами для інвесторів, спрямованих на відновлення та розвиток прифронтових регіонів.

Місцеві громади відіграють ключову роль у забезпеченні економічної безпеки через:

- участь у плануванні та реалізації відновлювальних проектів;
- співпрацю з громадськими організаціями та волонтерами;
- залучення міжнародної технічної та фінансової допомоги.

Міжнародні партнери можуть сприяти шляхом надання грантів, інвестицій та експертної підтримки.

Отже, на основі проведеного аналізу можна підсумувати, що економічна безпека прифронтових територій – це не лише виживання, а й стійкість, адаптація та майбутній розвиток. Стратегії розвитку прифронтових територій мають бути інтегрованими: поєднувати безпековий компонент, економічні стимули, соціальну підтримку та міжнародну допомогу. При цьому держава має виступати не лише як регулятор, а як активний гравець у формуванні економіки нової якості, здатної функціонувати в умовах війни. Тобто успішна реалізація розробленої стратегії розвитку прифронтових територій вимагає синергії між владою, громадянським суспільством, бізнесом та міжнародними партнерами.

References

1. Ekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh dovyhotryvaloi viiny. Ekspertno-analitychna dopovid. Kyiv: NISD, 2024. 71 s. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-05/ad_ekonombezpeka_2024_220524.pdf.
2. Buryk M.M. Sutnist ta skladovi ekonomichnoi bezpeky terytorialnykh hromad. Uspikhy i dosiahnennia u nauksi. 2024. № 4(4). S. 360-374. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-4\(4\)-360-374](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-4(4)-360-374).
3. The EU Economic Security Strategy: a Novel Approach or the Reemergence of an Old Idea? URL: https://www.celis.institute/celis-blog/the-eu-economic-security-strategy-a-novel-approach-or-the-reemergence-of-an-old-idea/?utm_source=chatgpt.com
4. The EU knows aid is not only a moral duty but a strategic necessity. URL: https://www.ft.com/content/a729f363-f7f1-4438-b3c1-b1604d7b3847?utm_source=chatgpt.com
5. Ekonomichna bezpeka terytorialnykh hromad: vyklyky voiennoho chasu ta shliakhy vidnovlennia. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/02/165.pdf>.

DOI 10.34132/mspc2025.01.07.01

Oleksandr Korniienko

ECONOMIC SECURITY OF THE FRONTLINE TERRITORIES IN THE CONDITIONS OF WAR

The thesis examines the peculiarities of the economic security of frontline territories in wartime. Since the beginning of Russia's full-scale invasion of Ukraine, frontline territories have suffered significant economic losses. The destruction of infrastructure, the decline in business activity, mass migration of the population, and the threat to security have led to a critical deterioration in the economic situation of these regions. Ensuring the economic security of the frontline territories has become a key task for the state and local communities.

Economic security is the state of the economy that ensures resilience to internal and external threats, the ability to self-recover and develop. In war conditions, its key components are: protection of critical infrastructure; stability of supply of goods and services; preservation and development of human capital; financial and institutional stability.

In frontline regions, these aspects take on particular importance due to constant threats and limited resources.

The main threats to the economic security of frontline territories are: destruction of infrastructure, which complicates logistics, reduces investment attractiveness and limits access to basic services; a decline in economic activity, which leads to job losses, reduced tax revenues and increased unemployment; population migration, which

leads to a loss of skilled labor and reduced consumer demand; psychological pressure and uncertainty restrain economic activity and investment.

Key words: economic security, frontline territories, challenges, risks, management model, external and internal threats.

Відомості про автора

Олександр Корнієнко, аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

E-mail: akornienko047@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0007-0472-0864>

Oleksandr Kornienko, Postgraduate student at the Department of Global and National Security of the Educational and Research Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv.

E-mail: akornienko047@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0007-0472-0864>

© О. Корнієнко
27.05.2025

Стаття отримана редакцією

